

Tổng Biên tập Báo điện tử Champa.one

Địa chỉ: 2246 Capistrano Dr., Santa Clara, CA 95051, USA.

Email: putrapodam@gmail.com

Phone: (+1) 669-269-3912

Santa Clara, ngày 20 tháng 10 năm 2025

MINH ĐỊNH NỘI DUNG

(V/v Tài liệu Hoàng gia Champa)

Tôi tên: Ts. Văn Ngọc Sáng (Ts. Putra Podam) là Tổng Biên tập Báo điện tử Champa.one có trụ sở tại tiểu bang California-Hoa Kỳ. Nhân danh Tổng Biên tập Báo điện tử Champa.one, chúng tôi xin minh định rõ nội dung sách “Tài liệu hoàng gia Champa” và gửi đến lãnh đạo các cấp chính quyền Việt Nam với nguyện vọng xin xem xét và cho phép tài liệu được gửi tặng một số chức sắc trong cộng đồng Chăm tại Việt Nam.

1. Giới thiệu

Tài liệu hoàng gia Champa là kho tàng tư liệu lịch sử được tìm thấy tại làng Lavang của dân tộc Kaho thuộc khu vực Đồng Nai, Lâm Đồng (miền Trung Việt Nam) bởi ông P. Villeneuve vào năm 1902 và được giới thiệu sơ khởi trong bài khảo luận của E. M. Durand mang tựa đề: Tài liệu cuối cùng của vua Chăm “Les archives des derniers rois chams”.

Năm 1982, Trung Tâm Lịch Sử và Nền Văn Minh Bán Đảo Đông Dương (Centre d'Histoire et Civilisations de la Péninsule Indochinoise) với sự hướng dẫn bởi Giáo sư P-B. Lafont, đã phục hồi nghiên cứu Champa sự tồn tại của nó một phần tài liệu hoàng gia Champa đang lưu trữ trong thư viện Société Asiatique de Paris. Tài liệu này chưa bao giờ được các nhà khoa học quan tâm để nghiên cứu và lập danh mục.

Tài liệu hiện đang lưu trữ trong thư viện Société Asiatique de Paris, tổng cộng 5227 trang, trong đó có 4402 viết bằng tiếng Chăm và 825 trang viết bằng tiếng Hán, từ năm 1702 đến năm 1883, dưới thời Chính Hòa (1680-1705), Bảo Thái (1720-1729), Vĩnh Khánh (1729-1732), Long Đức (1732-1735), Vĩnh Hựu (1735-1740), Cảnh Hưng (1740-1786), Thái Đức (1787-1793), Gia Long (1802-1820), Tự Đức (1820-1883), Pháp Thuộc (1885-1891).

Đây là hồ sơ chính thức của triều đình Champa có dấu ấn của vua chúa và chữ ký của những đương sự, tập trung nhiều chủ đề từ văn kiện hành chánh, văn bản thuế má, mua bán đất đai cho đến hồ sơ kiện tụng, ... Trong tài liệu này có 408 dấu ấn của 8 triều đại của nhà Nguyễn. Triều đại Bảo Thái có: 1 dấu ấn, Vĩnh Khánh: 1, Long Đức: 1, Vĩnh Hựu: 17, Cảnh Hưng: 147, Thái Đức: 100, Gia Long: 18, Tự Đức: 7, 3 dấu ấn Chăm viết bằng Akhar Rik và 113 Trung Quốc.

Năm 1984, Gs. Chen Zhichao (Trung Quốc), Gs. P-B. Lafont, Po Dharma, Bs. Lưu Trần Huân và Dominique Nguyen thuộc Trung Tâm Nghiên Cứu Lịch Sử và Nền Văn Minh Bán Đảo Đông Dương của đại học Sorbonne Paris đã làm thư tịch nội dung của 494 trang tài liệu hoàng gia viết bằng tiếng Hán trong tác phẩm mang tựa đề: Kiểm kê Tài liệu hoàng gia Pangduranga nằm trong thư viện Société Asiatique de Paris “Inventaire des Archives du Panduranga du fonds de la Société Asiatique de Paris”.

Năm 2006, Ts. Po Dharma (Viện Viễn Đông Pháp) là nhà khoa học đặc trách nghiên cứu và bảo quản Tư Liệu Hoàng Gia Champa đặt dưới sự bảo trợ của Viện Viễn Đông Pháp, qua chương trình đưa 5227 trang tư liệu này vào máy vi tính, phiên âm La Tinh và tóm lược nội dung của từng hồ sơ.

2. Nội dung của tài liệu

Tài liệu hoàng gia Champa, có 408 dấu ấn của 8 triều đại của nhà Nguyễn. Triều đại Bảo Thái có: 1 dấu ấn, Vĩnh Khánh: 1, Long Đức: 1, Vĩnh Hựu: 17, Cảnh Hưng: 147, Thái Đức: 100, Gia Long: 18, Tự Đức: 7, 3 dấu ấn Chăm viết bằng Akhar Rik và 113 Trung Quốc.

Tài liệu là nguồn tư liệu vô giá mà các nhà khoa học có thể dựa vào đó để kiến thiết lại lịch sử cận đại Champa dưới thời đô hộ của nhà Nguyễn, phác họa lại hệ thống tổ chức hành pháp và tư pháp của vương quốc này cũng như định nghĩa lại qui chế chính trị và xã hội của những thành phần dân tộc thuộc về vương quốc Champa thời đó.

Đây là hồ sơ chính thức của triều đình Champa có dấu ấn của vua chúa và chữ ký của những đương sự tập trung nhiều chủ đề từ văn kiện hành chánh, văn bản thuế má, mua bán đất đai cho đến hồ sơ kiện tụng, ...

Từ hồ sơ, văn bản thuế, mua bán đất đai của các dân tộc khác, khẳng định rằng Champa không phải là vương quốc của người Chăm mà là vương quốc chung của nhiều thành phần sắc tộc trong đó có dân tộc Jarai, Raglai, Churu, Kaho, và Chăm.

Tài Liệu là kho tàng ngôn ngữ và chữ viết nhằm giúp cho các nhà nghiên cứu hiểu rõ hơn về nguồn gốc và qui luật của Akhar Srah (Thrah).

Tài liệu được ghi không phải là chữ Chăm cổ (akhar hayap), tài liệu là các văn bản viết tay bằng chữ viết Akhar Srah (Thrah), tức là chữ Chăm phổ thông lưu hành từ thời Po Romé (1627-1651) cho đến hôm nay.

3. Phân rã hồ sơ tài liệu

Ts. Putra Podam là người phân rã hồ sơ tài liệu hoàng gia Champa, kiểm tra phần lời nói đầu, bổ sung bảng chữ cái Srah (Thrah) và Rumi Champa 2000, phân rã tài liệu thành 5 tập, phân số trang cho mỗi tập, chèn số trang và sắp xếp mỗi tập theo từng giai đoạn, phân bổ, kiến trúc và đóng gói thành năm (5) tập sách. Riêng lời nói đầu, trước đó một giáo sư người Pháp viết bằng tiếng Pháp, sau này Ban Biên tập chọn và chỉnh sửa lại bài viết của Pgs.Ts. Po Dharma.

Sách đã xuất bản năm 2020 tại Hoa kỳ, gồm 5 tập, mỗi tập in 200 cuốn, tổng cộng 1000 cuốn, mỗi cuốn hơn 1000 trang.

Mỗi tập tài liệu được chia thành hai phần

Phần 1: *Tóm lược hồ sơ*

Dựa vào từng trang của mỗi hồ sơ, *tài liệu được dịch sang tiếng Việt*, liệt kê chi tiết từng dấu phẩy, dấu chấm, dấu thay thế, ... đảm bảo tính trung thực và khoa học cho mỗi tập hồ sơ.

Tập 1 của tài liệu: liệt kê từ ...Hồ sơ P6, ...cho đến Hồ sơ P211:

Hồ sơ P6

1). 1b [01]

Chữ Hán

2). 2a [02]- 3a [04]

“Lệnh của quốc vương (Po Taray) yêu cầu Ganuar Malieng mượn một số tiền của ông Kay P’eng vào năm Thìn, tháng 2, ngày 13 thượng tuần trăng, thứ tư và mượn lúa của ông Kay P’eng vào năm Dậu, tháng 5, ngày 2 hạ tuần trăng, thứ ba để phát cho quân lính người Kinh (baol Yuen). Người đứng ra trả số lúa này là ông Araok, điền chủ (Ganuar Huma) của cánh đồng Kajrap.”

...

Hồ sơ P99

1a [356]-2b [359]

“Sổ kế toán kê khai số lượng lúa đã thu hoạch từ cánh đồng Hama Gan Yang Harei và Hama Rabaong Sahala; kê khai số lượng lúa xuất ra để trả lương cho quan chức, nông dân cày ruộng, công nhân phục vụ trong triều đình, trả số nợ hay lưu trữ trong kho, ...

Viết vào năm... tháng 11, ngày 11 thượng tuần trăng, thứ sáu.

Ấn triện: Cảnh Hưng 32, 58, 59a.”

...

Hồ sơ P211

12). 12a [1560]

“P’o S’aktiray Daputao chứng nhận bán bà Kuk Ong cho vợ chồng bà Dien để lấy một số lúa.

Viết vào năm Sửu, tháng 2, ngày 7 hạ tuần trăng, thứ ba.

Ấn triện: Cảnh Hưng 1560.”

Phần 2: Bản chụp tư liệu gốc

Từ Hồ sơ P6 2). 2a [02]- 3a [04], trong **Phần 1**: Tóm lược hồ sơ.

Hồ sơ P6 2). 2a [02]- 3a [04], Trong Phần 2: hiển thị tương ứng hình chụp từ tài liệu gốc và được viết lại dưới dạng chữ Latin (Rumi Champa 2000 bởi tác giả Ts. Putra Podam).

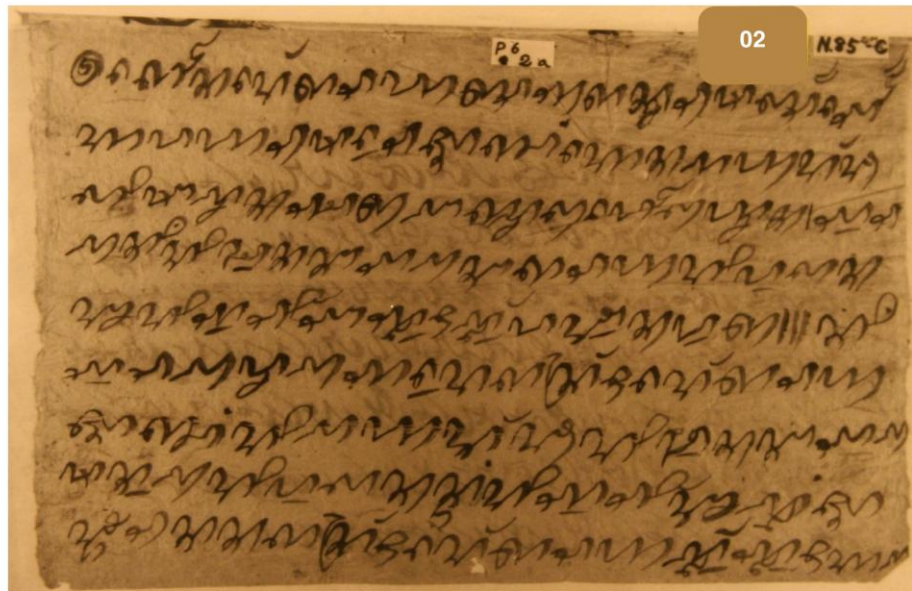
Nội dung Hồ sơ P6 2). 2a [02]

“Lệnh của quốc vương (Po Taray) yêu cầu Ganuar Malieng mượn một số tiền của ông Kay P’eng vào năm Thìn, tháng 2, ngày 13 thượng tuần trăng, thứ tư và mượn lúa của ông Kay P’eng vào năm Dậu, tháng 5, ngày 2 hạ tuần trăng, thứ ba để phát cho quân lính người Kinh (baol Yuen). Người đứng ra trả số lúa này là ông Araok, điền chủ (Ganuar Huma) của cánh đồng Kajrap.”

...

Phần 2: tương ứng hình chụp từ tài liệu gốc và được viết lại dưới dạng chữ Rumi (Latin).

Po Dharma, Dominique Nguyen & Putra Podam — Tài liệu hoàng gia Champa

P6-2a [02]

* Gaon P’o Taray tiap Ganuar Malieng saong ja Bayar marai anyam [anyim] jon [jién]Kay P’eng lima kuan phat (vn: phát) ka khual [khaol] baol Yuen, harak ni di thun nasak nagaray di bulan dua di harei sa pluh klau bangun but,, ni harak wak padai Ganreh P’o Taray anyam [anyim] di Kay P’eng di thun nasak manuk di bulan nam di harei dua klam angar nan Ganreh P’o Taray klau pluh jak

Chú thích:

Trong năm tập “Tài liệu Hoàng gia Champa”, chỉ có bản chụp gốc của tài liệu (chữ Ahhar Srah viết tay), ghi lại bằng chữ Rumi (Latin) cho dễ đọc, liệt kê nội dung sang tiếng việt chuẩn và đánh số trang cho mỗi tài liệu.

Trong năm tập “Tài liệu Hoàng gia Champa”, hoàn toàn không bình luận, phân tích hay thêm bớt một diễn giải nào.

Từ **Hồ sơ P99**. 1a [356], trong **Phần 1**: Tóm lược hồ sơ.

Hồ sơ P99. 1a [356], **Trong Phần 2**: hiển thị tương ứng hình chụp từ tài liệu gốc và được viết lại dưới dạng chữ Latin (Rumi Champa 2000 bởi tác giả Ts. Putra Podam).

Nội dung **Hồ sơ P99**. 1a [356]

Sổ kế toán kê khai số lượng lúa đã thu hoạch từ cánh đồng Hama Gan Yang Harei và Hama Rabaong Sahala; kê khai số lượng lúa xuất ra để trả lương cho quan chức, nông dân cày ruộng, công nhân phục vụ trong triều đình, trả số nợ hay lưu trữ trong kho, v.v.

Viết vào năm... tháng 11, ngày 11 thượng tuần trăng, thứ sáu.

Ấn triện: Cảnh Hưng 32, 58, 59a.

...

Phần 2: tương ứng hình chụp từ tài liệu gốc và được viết lại dưới dạng chữ Rumi (Latin).

Po Dharma, Dominique Nguyen & Putra Podam — Tài liệu hoàng gia Champa

Triều đại Cảnh Hưng
Hồ sơ P99

P99-1a [356]

*Ni số mul padai hama Gan Yang
Harei ja Waiy pangap di thun
nasak kubaw di bulan puis' nan,,
Hakak dom hanluk [hanuk] hu
kieng ba tama piaoh [piéh] di jap
nan sa râtuh klau pluh sa kajéng
[kaje] sa jak tep nan mata ... juk,, ... padai mbuw tijuh kajéng [kaje] sa jak tep,, ... sa theng sa jak tep, sa la-i blah,, ... mak brei hanluk [hanuk] di lansang
hanluk [hanuk] Ganuar Payuak,, ... praong anaih pa-ndar di Canar,, ... saong mak ngap ha,, ... naih saong mak brei hanluk [hanuk] mang,,

Ấn triện: Cảnh Hưng 58

Từ **Hồ sơ P211**. 12). 12a [1560], trong **Phần 1**: Tóm lược hồ sơ.

Hồ sơ P21112). 12a [1560], **Trong Phần 2**: hiển thị tương ứng hình chụp từ tài liệu gốc và được viết lại dưới dạng chữ Latin (Rumi Champa 2000 bởi tác giả Ts. Putra Podam).

Nội dung Hồ sơ P211:

12). 12a [1560]

P’o S’aktiray Daputao chứng nhận bán bà Kuk Ong cho vợ chồng bà Dien để lấy một số lúa.

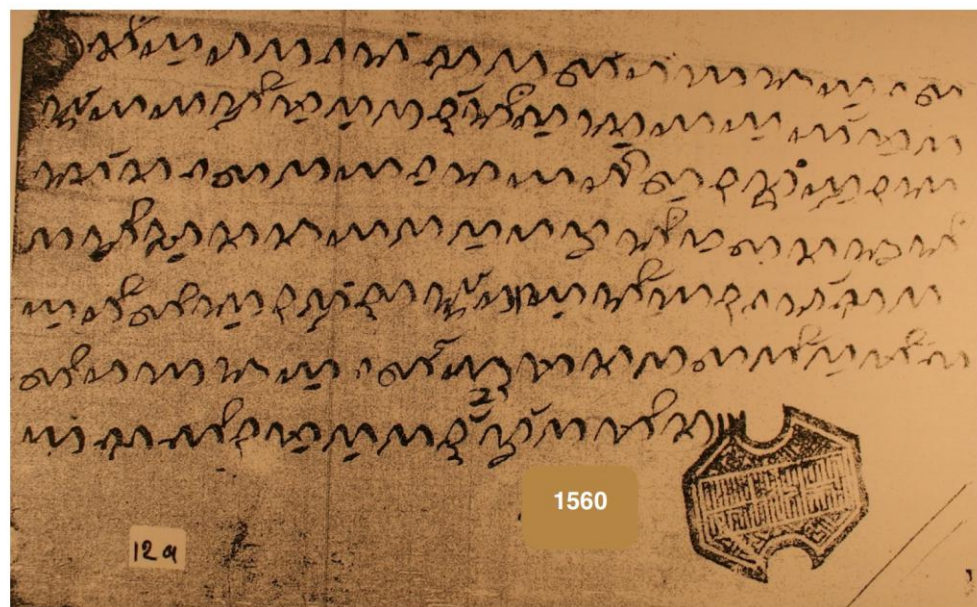
Viết vào năm Sửu, tháng 2, ngày 7 hạ tuần trăng, thứ ba.

Ấn triện: Cảnh Hưng 1560.

...

Phần 2: tương ứng hình chụp từ tài liệu gốc và được viết lại dưới dạng chữ Rumi (Latin).

Po Dharma, Dominique Nguyen & Putra Podam — Tài liệu hoàng gia Champa

P211-12a [1560]

* Nĩ harak P’o S’aktiray Daputao ngap pablei mu Kuk Ong dĩ hadiup pusang muk Dien tok padai sa rậuh nam pluh jak dĩ thun nasak kubaw dĩ bulan dua dĩ harei tijuh klam angar, hadei yah P’o S’aktiray Daputao hu manak likei kumei sa ba s’alĩh mu Kuk Ong wek min,,

Ấn triện : Inconnu-1560 = Changer en Cảnh Hưng 1560

3. Kết luận và đề nghị

Tài liệu Hoàng gia Champa là cuốn sách có ý nghĩa lớn đối với cộng đồng người Chăm nói riêng và các nhà nghiên cứu trong nước và nước ngoài nói chung.

Tài liệu là hồ sơ chính thức của triều đình Champa có dấu ấn của vua chúa và chữ ký của những đương sự tập trung nhiều chủ đề từ văn kiện hành chánh, văn bản thuế má, mua bán đất đai cho đến hồ sơ kiện tụng, ...

Từ hồ sơ, văn bản thuế, mua bán đất đai của các dân tộc khác, khẳng định rằng Champa không phải là vương quốc của người Chăm mà là vương quốc chung của nhiều thành phần sắc tộc trong đó có dân tộc Jarai, Raglai, Churu, Kaho, Chăm, ...

Tài Liệu là kho tàng ngôn ngữ và chữ viết nhằm giúp cho các nhà nghiên cứu hiểu rõ hơn về nguồn gốc và qui luật của Akhar Srah (Thrah).

Nội dung trong tài liệu khá phong phú, đây không phải là tư liệu gây hận thù hai dân tộc Chăm-Việt như một số người hiểu nhầm mà là minh chứng cơ sở cho chính tả, từ vựng, ngôn ngữ và chữ viết Chăm, là cơ sở cho pháp lý về ngôn ngữ Chăm mà các triều đại vua chúa Chăm sử dụng trong thời gian tồn tại.

Tài liệu Hoàng gia Champa ra đời giúp cho các nhà nghiên cứu chuyên về Champa học tại Việt Nam tiếp cận nhiều tư liệu mới, khách quan khoa học bổ sung những khiếm khuyết lịch sử góp phần cho nền văn hóa Việt Nam đa dạng phong phú theo đúng tinh thần Nghị quyết Trung ương 5 (khóa VIII), "Về xây dựng và phát triển nền văn hóa Việt Nam tiên tiến, đậm đà bản sắc dân tộc".

Chúng tôi xin minh định rõ nội dung sách "Tài liệu hoàng gia Champa" và gửi đến lãnh đạo các cấp chính quyền Việt Nam với nguyện vọng xin xem xét và cho phép tài liệu được gửi tặng một số chức sắc trong cộng đồng Chăm tại Việt Nam.

Trân trọng kính chào và đoàn kết.

Kính thư

Ts. Văn Ngọc Sáng (Putra PoDam)

Tổng Biên tập Báo điện tử Champa.one

Trụ sở:

2246 Capistrano Dr., Santa Clara, CA 95051, USA

Email: putrapodam@gmail.com